

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието"
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Дело Varvara срещу Италия (Varvara v. Italy), жалба № 17475/09

Решение на Второ отделение от 29 октомври 2013 г., окончателно

Член 7, § 1, неналагане на наказание без закон - нарушение

Налагането на санкция конфискация в рамките на наказателно производство, което поради изтичане на давността не е приключило с присъда, е несъвместимо с принципа за законност в наказателното право.

Фактите

През 1984 г. на жалбоподателя било издадено разрешение за строителство на общинска земя в близост до гора. Година по-късно по силата на министерско постановление била наложена забрана за строителство в този район. Общината обжалвала постановлението в съда и през 1993 г. то било частично отменено. Междувременно обаче били приети два закона, които ограничавали възможността за получаване на разрешение за строителство в залесени територии. През 1994 г. общината одобрила представения от жалбоподателя преработен проект от 1984 г.

През 1997 г. срещу жалбоподателя било образувано наказателно производство и с присъда от 1 юни 1998 г. той бил осъден на 9 месеца условно лишаване от свобода и глоба за незаконно строителство. Съдът установил, че седемнадесетте построени сгради са в рамките на разрешението за строителство от 1994 г., но този проект не представлявал преработен вариант на проекта от 1984 г., а напълно нов проект и като такъв е трябвало да получи допълнително одобрение от градската управа. С присъдата спорните имоти били конфискувани в полза на града.

През следващите пет години делото на два пъти стигало до Върховния съд, който го връщал за ново разглеждане. С решение от 23 март 2006 г. апелативният съд прекратил наказателното преследване като погасено по давност още през 2002 г., но оставил в сила присъдата в частта за конфискацията. Той приел, че съгласно практиката на върховния съд конфискация следвало да се наложи, независимо дали лицето е било оправдано или наказателното производство е било прекратено поради давност, ако проектът е в обективно противоречие с устройствените закони. Върховният съд потвърдил решението.

В практиката си върховният съд приемал, че конфискацията е административна санкция, която била задължителна и независима от осъждането. Тя можело да се наложи и на трети лица, тъй като наличието на вина не било условие за налагането ѝ.

Правото

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

Жалбоподателят се оплаква, че конфискацията на имотите му е била незаконна, тъй като наказанието му е било наложено, без да е бил осъден. Той се позовава на чл. 7 от Конвенцията.

51. В решението *Sud Fondi Srl and Others v. Italy* ((dec.), no. 75909/01, 30 август 2007 г.) Съдът вече е приел, че чл. 7 от Конвенцията е приложим, когато е наложена конфискация въпреки постановяването на оправдателна присъда.

52-57. Съдът резюмира принципите, установени в практиката му по чл. 7 от Конвенцията. Тази разпоредба не само забранява ретроактивното прилагане на наказателния закон във вреда на обвиняемия, но и възплащава принципа, че само със закон може да се дефинира що е престъпление и да се определя наказанието за него (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Той забранява разширителното тълкуване и приложение на закона, напр. по аналогия в ущърб на обвиняемия (*Coëme et al. v. Belgium, nos. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 и 33210/96, § 145, ECHR 2000 VII*). „Законът следва да е предвидим, а текстът му – разбираем, при необходимост с помощта на тълкуването, дадено му от съдилищата, за да може всеки да предвиди за кои действия или бездействия би носил наказателна отговорност.“ Във всяка правна система обаче неминуемо съществува елемент на съдебна интерпретация на ясно разписаните правни норми, включително и в наказателното право. Винаги има нужда от изясняване на неясни моменти и адаптиране към променящи се обстоятелства. Член 7 не може да бъде тълкуван като недопускащ постепенното изясняване на правилата на наказателната отговорност чрез съдебно тълкуване, при условие, че развитието е съобразено със същността на нормата и може да бъде разумно предвидено (*Streletz, Kessler and Krenz v. Germany [GC], nos. 34044/96, 35532/97 и 44801/98, § 50, ECHR 2001 II*). Задачата на Съда е да установи дали към момента на извършването на едно деяние то е било наказуемо по закон и дали наложеното наказание не надхвърля предвидените в нормата граници.

59-60. В настоящия случай наказателното преследване срещу жалбоподателя е било прекратено по давност. За да наложи наказанието конфискация на земята и сградите, засегнати от незаконния строителен план, наказателният съд е тълкувал законова разпоредба в смисъл, че когато наказателният съд установи с „окончателно решение“, че е налице злоупотреба, той може да наложи административна санкция конфискация. Тази разпоредба не уточнява дали „окончателно решение“ означава присъда, но във френския наказателен закон е установен принципът, че не може да се налага наказание на обвиняем, който не е бил осъден. Следователно, съдилищата са тълкували закона във вреда на жалбоподателя.

61-65. На следващо място, за Съда остава неясно как наказването на дадено лице може да отговоря на изискването за законност на чл. 7 от Конвенцията, при положение че наказателният процес срещу него не е довел до осъждане. Немислимо е една система да позволява наказването на лице, което е било признато за невинно или срещу което въобще няма постановена присъда, с която да е било признато за виновно. Съдът вече е имал възможност да разглежда в светлината на чл. 6, § 2 случаи на лица, осъдени за престъпления, извършени от други (*A.P., M.P. and T.P. v. Switzerland, 29 август 1997 г., Reports of Judgments and Decisions 1997 V*), *Lagardère v. France, no. 18851/07, 12 април 2012 г., § 77*).

66-67. Като се има предвид връзката между чл. 6, § 2 и чл. 7, забраната за налагане на наказание, без да е ангажирана наказателната отговорност, е последица от принципа за законност в наказателното право и е приложима и в светлината на чл. 7.

68. Този принцип е бил потвърден от Съда в светлината на чл. 6, § 2 и по делото *Geerings v. Netherlands* (no. 30810/03, § 47, 1 март 2007 г.), където националните съдилища са разпоредили конфискацията на имущество на лице, за което са предполагали, че се е облагодетелствало от разглежданото престъпление, макар да не е било установено, че то е във владение на имуществото, чийто произход не е можело да обясни. Съдът е намерил, че мярката конфискация на „незаконно придобити печалби“ е несъвместима с презумпцията за невиновност, особено когато жалбоподателят не е бил осъден за престъплението и не е било установено, че се е облагодетелствал от престъплението.

69-71. Сравнението на чл. 5, § 1 (а) с чл. 6, § 2 и чл. 7 показва, че за целите на Конвенцията не може да има „осъждане“, освен ако не е било установено в съответствие със закона, че е имало нарушение – криминално или дисциплинарно. „Логиката на понятията „наказание“ и „наказване“ и концепцията за „вина“ (в английската версия) и съответстващото понятие „*personne coupable*“ (във френската) е в подкрепа на тълкуването на чл. 7 в смисъл, че изисква наказанието да следва от констатация на националните съдилища за наказателна отговорност, на основание на която извършителят на нарушението може да бъде идентифициран и наказан. При липсата на такава констатация наказването е лишено от цел. Непоследователно би било да се изисква достъпна и предвидима правна норма, а едновременно с това да се позволява да се налага наказание, както е в случая, на лице което не е било осъдено.

72-73. В настоящия случай наказателната санкция, наложена на жалбоподателя въпреки факта, че наказателното преследване за въпросното престъпление е било прекратено поради изтичане на давността и жалбоподателят не е бил признат за виновен с присъда, е несъвместима с принципа за законност в наказателното право, изяснен по-горе, който е неразделна част от принципа за законосъобразност. Следователно, наложеното наказание не е било предвидено от закона по смисъла на чл. 7 и е било произволно.“

74-77. Съдът е намерил за ненужно да разглежда оплакването по чл. 6, § 2 от Конвенцията, което е тясно свързано с това по чл. 7.

78-83. Жалбоподателят прави оплакване и по чл. 1 от Протокол 1 (защита на правото на собственост). Съдът приема, че тази разпоредба е приложима и следва да разгледа случая в светлината на втория параграф. Съдът напомня, че намесата на властите в упражняването на правото на мирно ползване на собствеността на първо място трябва да е законна. Вече бе намерено, че престъплението, за което на жалбоподателя е била наложена санкцията конфискация, не е било предвидено от закона по смисъла на чл. 7. Следователно, намесата в правото на собственост на жалбоподателя е била в нарушение на принципа за законосъобразност и е била произволна в нарушение на чл. 1 от Протокол 1.